Achtergrondnotitie ter voorbereiding op ambtswoningbijeenkomst NPLV

Datum: 26 september van 14:00 – 16:00 uur (inloop vanaf 13:45, borrel tot 17.00u)
Plaats: Ambtswoning burgemeester Amsterdam, Herengracht 502, 1017 CB
Voorzitter: Burgemeester Halsema
Genodigden: NPLV-burgemeesters en rijksvertegenwoordigers

Aanleiding
Vijf jaar geleden heeft een groep van 15 burgemeesters het Manifest 'Kom op voor de meest kwetsbare gebieden' aangeboden aan de leden van het toenmalige Kabinet. Dit heeft geleid tot het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid voor 20 gebieden verspreid over het land. Een belangrijk en langjarig commitment aan onze bewoners, waar wij ons gezamenlijk vanuit de overheid samen met maatschappelijke partners en bewoners zelf voor inzetten.

Nu het programma een aantal jaar onderweg is, er enkele nieuwe burgemeesters en rijksvertegenwoordigers zijn aangetreden en de landelijke en lokale verkiezingen in aantocht zijn, is er volop reden om (weer) bij elkaar te komen. Tijdens de bijeenkomst staan 3 doelen centraal:

1. Het werken aan een gezamenlijk perspectief voor de komende jaren, waarbij bestaande lijnen en doelstellingen worden bekrachtigd en mogelijk nieuwe lijnen worden uitgezet voor de verdere ontwikkeling van het NPLV.
2. Het verkennen en verdiepen van de rol en inzet van burgemeesters en rijksvertegenwoordigers binnen het NPLV-netwerk, zowel lokaal als landelijk.
3. Het leggen van een basis voor afspraken over de gezamenlijke inzet in de komende periode, mede in het licht van de landelijke en lokale verkiezingen.

Programma

13:45u	Inloop
14:00u	Welkomstwoord en terugblik *Door BM Halsema, BM Hamming en SG VRO Chris Kuijpers*
14.15u	Panelgesprek met DG BZK Arne van Hout en BM Wever (rijksvertegenwoordiger en burgemeester Heerlen Noord) *Door BM Halsema*
14.30u	Doorbraken en samenwerking *Tafelgesprek tussen burgemeesters en rijksvertegenwoordigers*
15.00u	Koffiepauze
15.15u	Blik op de toekomst *Plenair gesprek over continuïteit en versterking programma*
15.50u	Call to action en afsluiting *Door BM Halsema*
16:00u	Borrel (tot +-17.00u)

Voorbereidende vragen

Ter voorbereiding op de bijeenkomst wordt u gevraagd te reflecteren op de voortgang en ontwikkeling van het programma aan de hand van een aantal vragen.

In algemene zin:

1) Waar bent u trots op ten aanzien van het programma?

2) Wat vindt u goed lopen, lokaal en/of landelijk? En wat loopt volgens u minder goed?

Na het welkomstwoord en panelgesprek vinden er in kleiner comité tafelgesprekken tussen burgemeesters en rijksvertegenwoordigers plaats over samenwerken aan doorbraken. Ter voorbereiding op dit programmaonderdeel zijn de volgende vragen geformuleerd:

1) Aan welke doorbraak werkt u en wat heeft u daarin tot nu toe bereikt?
   Mocht u hier afgelopen tijd niet aan gewerkt hebben, kunt u nadenken over de vraag 'aan welke doorbraak wilt u de komende tijd werken?'[1]

2) Hoe wilt u zich daar de komende tijd concreet voor inzetten?

Vervolgens bespreekt u of en wat u voor elkaar kunt betekenen bij het werken aan deze doorbraken.

De tafelgesprekken zijn een opmaat naar het plenaire gesprek dat gaat over het bekrachtigen en bepalen van gezamenlijke lijnen en de koers van het programma. Hierbij ligt de focus op de kansen en uitdagingen die in de komende periode worden voorzien, zowel in de landelijke als lokale context. Vragen om vooraf over na te denken:

1) Welke bestaande lijnen en doelstellingen bekrachtigen we en welke nieuwe lijnen willen we eventueel uitzetten?

2) Hoe kunnen we, mede in het licht van de verkiezingen, vanuit onze posities en in samenwerking de continuïteit van het programma ondersteunen en doorontwikkelen?

[1] Met een 'doorbraak' wordt een stap vooruit in een uitdagend vraagstuk, complexe casuïstiek of hardnekkig probleem of vraagstuk bedoeld. Het kan gaan om iets concreets en tastbaars voor inwoners zoals een nieuwe werkwijze (bv. buurtrechtspraak of een intergenerationele armoedeaanpak) maar bijvoorbeeld ook over bestuurlijke samenwerking (bv. de gebundelde SPUK Kansrijke Wijk voor de 20 NPLV-gebieden).

Achtergrondinformatie: het NPLV, ontwikkelingen in de afgelopen jaren

Het NPLV

In een aantal gebieden in Nederlandse steden staan de leefbaarheid en veiligheid onder druk. Problemen als werkloosheid, armoede, onderwijsachterstanden, woonproblematiek en een slechte gezondheid stapelen zich in deze gebieden op. Veel mensen kampen met een combinatie van problemen.

Daarom startte in 2022 het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV). Doel is een verbetering van de leefbaarheid en veiligheid van 20 kwetsbare gebieden en meer perspectief voor de 1,2 miljoen inwoners die hier leven. Samen met 6 ministeries, 19 gemeenten, bewoners en lokale organisaties werken we aan meer leefbaarheid en veiligheid in 20 kwetsbare gebieden en beter toekomstperspectief voor de bewoners. Dat gebeurt in lokale allianties onder leiding van burgemeesters.

Kaart met de 20 NPLV-gebieden

NATIONAAL PROGRAMMA LEEFBAARHEID EN VEILIGHEID

De gebieden en inwoneraantal

Gebied	Inwoneraantal	Gebied	Inwoneraantal
Amsterdam Nieuw-West	164.720	Leeuwarden Oost	36.950
Amsterdam Zuidoost	92.370	Lelystad Oost	34.480
Arnhem-Oost	54.385	Nieuwegein Centrale As	23.202
Breda Noord	56.264	Roosendaal Ring	38.223
Delft-West	37.285	Rotterdam-Zuid	212.660
Den Haag Zuidwest	70.612	Schiedam Nieuwland en Oost	26.245
Dordrecht West	28.970	Tilburg Noord-West	47.680
Eindhoven Woensel Zuid	42.980	Utrecht Overvecht	35.255
Groningen-Noord	63.780	Vlaardingen Westwijk	13.850
Heerlen-Noord	55.320	Zaandam-Oost	47.405
Totaal			+- 1,2 miljoen

Huidige lijnen en doelen van het NPLV

Het generieke, sectorale beleid biedt in de 20 NPLV-gebieden onvoldoende uitkomst. Om de leefbaarheid en veiligheid van de NPLV-gebieden in 15-20 jaar tijd op orde te brengen en het perspectief van de bewoners te verbeteren, is daarom een langjarige, integrale en gebiedsgerichte aanpak ingericht gebaseerd op 4 actielijnen:

1. Samenhangende aanpak
   De problemen in de focusgebieden staan niet op zichzelf, maar hangen onderling met elkaar samen. In een samenhangende aanpak werken we aan de concentratie van problemen, via intensieve samenwerking tussen Rijk, gemeenten en lokale organisaties.
2. Verbeteren woningen en wijken
   We verbeteren en verduurzamen slechte woningen en zorgen voor een prettige leefomgeving. Ook wordt gewerkt aan meer gemengde wijken met afspraken over herstructurering, sociale huur en betaalbare woningbouw.
3. Meedoen
   We pakken armoede en schulden aan, versterken kindcentra en scholen, leiden bewoners op voor kansrijke beroepen in de regio en verbeteren de gezondheid van bewoners. Zo kunnen meer bewoners meedoen aan de samenleving.
4. Vergroten van de veiligheid
   We vergroten de veiligheid in de wijken door de preventie van jeugdcriminaliteit en het versterken van de weerbaarheid van jongeren en professionals. Afgepakte goederen en middelen krijgen een publieke bestemming.

Ontwikkelingen in de afgelopen jaren

Het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid is drie van de 15 tot 20 jaar op weg. Hoewel structurele veranderingen pas later meet- en zichtbaar worden en verschillende hardnekkige problemen nog lang niet zijn opgelost, is er een aantal ontwikkelingen zichtbaar.

Leefbaarheid

Tussen 2018 en 2024 is de leefbaarheid in de NPLV-gebieden sterker verbeterd dan in Nederland[2]. Vooral het aandeel woningen in een gebied met een 'zwakke' of lagere leefbaarheid is relatief sterk afgenomen van 60,35% naar 54,74% in de NPLV-gebieden ten opzichte van 14,11% naar 11,44% in Nederland. Wel is de leefbaarheid in de NPLV-gebieden gemiddeld in 2024 iets gedaald ten opzichte van 2022. Dit is vergelijkbaar met de gemiddelde trend in Nederland.

Woningvoorraad in de NPLV-gebieden

De woningvoorraad draagt negatief bij aan de leefbaarheid in de NPLV-gebieden[3]. Zo staan er relatief veel goedkope en slecht onderhouden woningen. De gemiddelde WOZ-waarde in de NPLV-gebieden is bijna €100.000 lager dan het landelijk gemiddelde: ruim €280.000 tegenover €379.000. Wel is de WOZ-waarde in de NPLV-gebieden in 2024 dichter naar het gemeentegemiddelde toegetrokken.

[2] De leefbaarheid in de gebieden van (onder meer) het NPLV wordt gemonitord met de Leefbaarometer van het ministerie van BZK. Dat gebeurt op basis van verschillende indicatoren, onderverdeeld naar vijf dimensies: fysieke omgeving, woningvoorraad, voorzieningen, sociale samenhang, en overlast en onveiligheid.

[3] De dimensie Woningvoorraad bestaat o.a. uit woningleegstand, bouwperiode, particuliere huur met lage WOZ, aandeel koopwoningen en overbewoning.

Ook is het gebruik van de woningen in de NPLV-gebieden soms een probleem. Er is sprake van malafide verhuur, problematische leegstand of een wildgroei aan kamerverhuur aan onder meer arbeidsmigranten. Gevolgen zijn onder andere overbewoning, overlast en uitbuiting.

Woningen bouwen
De NPLV-gebieden zetten in op het bouwen van betaalbare huur- en koopwoningen, zodat mensen die wooncarrière willen maken (sociale stijgers) in hun buurt blijven wonen. Belangrijk hierbij is de uitwerking van de Woontopafspraken van juni 2025. Tussen 2025 en 2029 worden er in de gebieden van het NPLV 50.000 woningen en een verbetering van de openbare ruimte en maatschappelijke voorzieningen gerealiseerd. Daarmee is een bedrag gemoeid van €600 miljoen. Ook is voorzien in extra ambtelijke capaciteit om de plannen te realiseren. Hiervoor heeft het Rijk €50 miljoen beschikbaar gesteld.

Daarnaast is gestart met de bouw van ongeveer 2.900 woningen in de NPLV-gebieden met middelen uit de Woningbouwimpuls (Wbi) en de Startbouwimpuls (Sbi).

Kwetsbare particuliere voorraad
In 2024 ontvingen de NPLV-gebieden in totaal ongeveer €175 miljoen uit de derde tranche van het Volkshuisvestingsfonds (VHF) voor de aanpak van de kwetsbare particuliere woningvoorraad. Binnen het VHF zijn de NPLV-gebieden geprioriteerd door de toekenning van voorrangspunten: ongeveer 65% van het totale budget kwam terecht in de NPLV.

Verschillende NPLV-gebieden zetten in op sociale interventies wanneer fysieke renovatie plaatsvindt. Denk aan ondersteuning bij schulden en begeleiding naar werk. Dit levert goede resultaten op.

Energiearmoede
De vaak slechte isolatie van woningen in NPLV-gebieden stuwt de energiekosten voor bewoners, vaak met een kleine portemonnee, op. De energiearmoede in de NPLV-gebieden is twee keer zo groot als landelijk. Het afgelopen jaar zijn in de NPLV-gebieden circa 27.470 huishoudens ondersteund bij het treffen van energiebesparende voorzieningen. Daarmee kregen zij een lagere energierekening en een gezonder binnenklimaat. In totaal zijn 8.298 sociale huurwoningen verbeterd in energieprestatie.

In 11 van de 20 NPLV-gebieden zijn via het Nationaal Isolatieprogramma (NIP) 567 particuliere woningen met energielabel E tot G geïsoleerd. Het aandeel woningen met deze slechte labels is sinds 2018 gedaald en ligt inmiddels op het niveau van het landelijke gemiddelde. Wel blijven er in een aantal gebieden hoge uitschieters.

Werk en inkomen
In alle NPLV-gebieden ligt de arbeidsparticipatie onder het landelijk gemiddelde, maar het aandeel werkenden stijgt in de NPLV-gebieden wel sneller dan gemiddeld. Onder jongeren blijft deze stijging achter, waardoor het verschil met het landelijke gemiddelde juist groter is geworden. De verhouding lage-midden-hoge inkomens verandert in de NPLV-gebieden: bewoners verdienen in toenemende mate meer. Ook het aantal mensen in de bijstand daalt gestaag. Het aandeel blijft relatief bijna drie keer zo groot als in Nederland, maar het verschil neemt af.

De NPLV-gebieden hebben verschillende interventies ingezet om mensen naar werk te begeleiden en obstakels voor maatschappelijke deelname te verkleinen. Begeleiding varieert vaak van hulp bij taal en schulden tot activerende kinderopvang. Ook zijn initiatieven gestart voor loopbaanoriëntatie- en begeleiding voor jongeren met in verschillende gebieden als sluitstuk een baangarantie in een kansrijke sector. Dit is nodig omdat circa 12% van de jongeren tussen 18 en 30 jaar in de NPLV-gebieden in 2024 geen startkwalificatie had en geen opleiding volgt.

De armoede in de NPLV-gebieden is sterk gedaald: van ongeveer 18% in 2018 naar ongeveer 8% in 2023[4]. Het aandeel huishoudens onder de armoedegrens is nog steeds twee keer hoger dan gemiddeld in Nederland. Dit geldt ook voor het aandeel kinderen dat opgroeit in armoede; in sommige NPLV-gebieden leeft bijna 10 procent van de kinderen in een huishouden met armoede. Ook het aantal problematische schulden is in de NPLV-gebieden bijna twee keer hoger dan gemiddeld in Nederland. Via financiële educatie en de inzet van informele netwerken en sleutelpersonen zetten de NPLV-gebieden in op het voorkomen van (verdere) armoede en schulden.

Gezondheid
De ervaren gezondheid van bewoners is in de NPLV-gebieden sterker achteruitgegaan dan gemiddeld in Nederland. Het aantal mensen dat de eigen gezondheid als (zeer) goed ervaart ligt in de NPLV-gebieden structureel 5 tot 10 procentpunten lager dan gemiddeld in Nederland. Tegelijkertijd blijft het gebruik van Wmo-voorzieningen en jeugdhulp stabiel.

In de NPLV-gebieden wordt ingezet op het voorkomen van (verdere) gezondheidsachterstanden door te investeren in bestaanszekerheid, bijvoorbeeld door bewoners te begeleiden naar werk. Het verbeteren van de bestaanszekerheid in de NPLV-gebieden blijkt effectiever als ook de preventie van gezondheidsachterstanden en bewegen hiervan onderdeel zijn. Daarom maken de NPLV-gebieden plannen voor een meer gezonde leefomgeving. Ook wordt in een aantal gebieden ‘een beweegparagraaf’ toegevoegd aan de uitvoeringsplannen.

Onderwijs en ontwikkeling
Meer kinderen in de NPLV-gebieden krijgen, met onder andere het programma Ontwikkeling van het Jonge Kind, vanaf jonge leeftijd extra ondersteuning en ontwikkeltijd wanneer dit nodig is. Zo’n 76% van de vve-geïndiceerde kinderen doet mee aan voorschoolse educatie in de NPLV-gebieden. De verschillen tussen de gebieden zijn groot: in sommige gebieden doet ieder kind met een vve-indicatie mee, in andere iets meer dan de helft (54%).

Daarnaast zetten de NPLV-gebieden middelen in voor vroegschoolse educatie, zoals een onderwijsassistent of extra ondersteuning in groep 1 en 2, om te werken aan taal-en leesbevordering voor kinderen met een taalachterstand. Ook is er aandacht voor het gezin waarin een kind opgroeit en worden oudervaardigheden versterkt.

Ook op de basis- en middelbare school blijft (extra) ondersteuning van kinderen en jongeren in de NPLV-gebieden nodig om (verdere) achterstanden te voorkomen of te verkleinen. Hiervoor wordt in 19 NPLV-gebieden onder meer het programma School en omgeving ingezet. Het programma richt zich op de inzet van extra activiteiten naast het

[4] Voor de berekening van het aandeel huishoudens dat onder de armoedegrens leeft is de nieuwe armoededefinitie van CBS, SCP en Nibud gebruikt, zie ook De nieuwe methode om armoede in Nederland te meten | Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau.

reguliere lesprogramma. Hiermee zijn in totaal ongeveer 53.000 leerlingen bereikt. Zowel in het basisonderwijs als het voortgezet onderwijs is het risico op leerachterstanden in de NPLV-gebieden iets verkleind.

Om de aanpak van deze sociale achterstanden te continueren is er een tweede tranche SPUK Kansrijke Wijk beschikbaar gekomen. In deze SPUK worden wederom middelen gebundeld; middelen van de ministeries van OCW (€327 mln.), SZW (€51 mln.) en VRO (€30 mln.). De middelen kunnen worden aangevraagd tot half oktober 2025.

Veiligheid

Overlast en onveiligheid hebben de grootste invloed op de achterblijvende leefbaarheid in de NPLV-gebieden, blijkt uit de cijfers van de Leefbaarometer[5]. Inwoners van NPLV-gebieden ervaren bijna twee keer zoveel overlast en onveiligheid dan gemiddeld in Nederland. De ervaren onveiligheid neemt sinds 2018 wel iets af in de NPLV gebieden. Dit is in lijn met de gemiddelde daling in Nederland. De ervaren overlast neemt daarentegen iets toe. In bijna alle gebieden ervaart meer dan de helft van de bewoners overlast, met uitschieters tot wel 70% in sommige NPLV-gebieden.

Het aantal jongeren dat wordt verdacht van een misdrijf is twee keer zo hoog als gemiddeld in Nederland. Wel daalde het aantal geregistreerde verdachte jongeren van 12 tot en met 22 jaar per 10.000 bewoners in 2024 licht, in lijn met de landelijke ontwikkeling.

Het voorkomen van jeugdcriminaliteit

In de NPLV-gebieden is in 2024 fors ingezet op het weerbaar maken van jongeren en het bieden van een beter perspectief. De inzet van het programma Preventie met Gezag speelt daarbij een belangrijke rol. Met dit langjarige programma zetten landelijke, regionale en lokale partners uit de zorg, het sociaal- en veiligheidsdomein zich in voor een toekomst met perspectief voor jongeren van 8 t/m 27 jaar die een hoger risico lopen af te glijden in criminaliteit. Hierop wordt ingezet via vijf thema's: onderwijs, werk en inkomen, persoonlijke ontwikkeling, het sociale netwerk en repressie, nazorg en re-integratie. Een aantal voorbeelden van interventies:

- Sociaal cognitieve gedragsinterventie 'Alleen jij bepaalt wie je bent' (AJB): in acht NPLV-gebieden nemen inmiddels 702 kinderen van 73 scholen hieraan deel.
- HALT-spreekuur: op 48 scholen in 12 NPLV-gebieden is een HALT-spreekuur ingericht. Doel is om grensoverschrijdend gedrag van kinderen en jongeren in een vroeg stadium aan te pakken.
- Wijkrechtspraak: vijf NPLV-gebieden zetten wijkrechtspraak in. In totaal zijn in de NPLV-gebieden 1286 wijk- en buurtrechtspraakzaken geweest. Verdachten zijn vaker aanwezig bij de zittingen, er is betere samenwerking met partners, snellere uitspraken, en vaker voorwaardelijke straffen, waardoor er betere mogelijkheden voor hulpverlening zijn.
- Re-integratieofficier (RIO): een zogenoemde RIO is in vijf NPLV-gebieden actief om recidive bij (ex)gedetineerden tussen 18 en 35 jaar te voorkomen.

Medio juli hebben alle focusgebieden een aanvraag ingediend voor de nieuwe financieringsronde Preventie met Gezag (looptijd van 1 juni 2026 t/m 31 december 2029).

[5] De dimensie Overlast en Onveiligheid bestaat uit geweldsmisdrijven, vernielingen, ervaren overlast en onveiligheid.

Inzet op leefbaarheid buiten de 20 NPLV-gebieden

De aanpak en governance die in 2022 met het NPLV zijn gestart, beperken zich inmiddels niet meer tot de 20 gebieden. Ook daarbuiten krijgt de aanpak navolging. Zo werkt Amsterdam met de *Aanpak Noord* en is de provincie Limburg, geïnspireerd door het NPLV, in zes stedelijke gebieden en twee dorpen is begonnen met een wijkgerichte aanpak om leefbaarheidsproblemen tegen te gaan.

Gemeenten die een gebiedsgerichte, samenhangende aanpak willen opzetten, kunnen gebruikmaken van de expertise en diensten van het NPLV. Deze zijn via het kennis- en leernetwerk van WijkWijzer beschikbaar voor alle gemeenten in Nederland. Ook op de rijkswebsite leefbaarenveilig.nl staat veel informatie over het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid in de twintig gebieden en daarbuiten.

Ook heeft het NPLV in 2024 tijdens de Dag van de Stad een sessie georganiseerd voor gemeenten, woningcorporaties en andere geïnteresseerden buiten de 20 NPLV-gebieden. Hierin stond centraal wat er geleerd kan worden van NPLV als gemeente of andere maatschappelijk betrokken organisatie zonder NPLV-gebied.

Het NPLV in verkiezingsprogramma's

Partij	Vermelding verkiezingsprogramma
VVD	Leefbare wijken: **We investeren in twintig kwetsbare wijken via het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid.** We hebben aandacht voor wonen, leren en werken en vergroten de kansen van bewoners. We verruimen de toepassing van de Rotterdamwet, stimuleren een divers woningaanbod en zetten in op goed onderwijs. Zo creëren we veilige, leefbare wijken. Hier hoort ook bij dat we kraken harder aanpakken. We verhogen de straffen verder, zorgen voor schadevergoeding aan eigenaren en herstellen de rechtsorde in buurten. We gaan door met het Nationaal Programma Vitale Regio's.
GroenLinks-PvdA	Het **Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid wordt voortgezet**. Deze integrale aanpak van wonen, werken, inkomen, onderwijs, veiligheid en gezondheid is bewezen effectief in het verbeteren van de omstandigheden de betrokken wijken. We zetten ons in voor de uitbreiding van de beschikbare middelen en locaties.
D66	D66 wil criminele carrières voorkomen en stoppen. **We zetten het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid voort,** dat integraal werkt aan wonen, onderwijs, werk, zorg en veiligheid in kwetsbare wijken. We investeren in interventies zoals sportactiviteiten als alternatief voor rondhangen op straat. Ook zetten we Preventie met Gezag voort. We doorbreken verkokering. De grote opgaven in ons land eisen dat we over de grenzen van ministeries heen werken. Voor de grootste overkoepelende problemen benoemen we doorbraakministers. Ook op beleidsniveau richten we eenheden in die langjarig domein overstijgend werken aan grote, strategische opgaven, zoals aanbevolen door de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. **Het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid is een goed voorbeeld van hoe dit kan werken in de praktijk.**
CDA	**Programma Leefbaarheid en Veiligheid zetten we door** en komt beschikbaar voor de nieuw aangewezen grootschalige woningbouwlocaties.
Christen Unie	Daarom zetten we het **Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV) voor**t. We zien dat dit programma effect heeft in wijken als Amsterdam Zuid-Oost, Delft-West en Dordrecht-West. We breiden dit programma uit naar regio's die nu nog buiten de boot vallen, zoals Zeeuws-Vlaanderen, de Veenkoloniën, Twente en zogenaamde New Towns (voormalige groeikernen zoals Zoetermeer).
SP	Een leefbare buurt. We investeren in buurten met scholen, zorg, openbaar vervoer, politie en groen. De buurt is niet alleen een plek om te wonen, maar om te leven. We herstellen wat kapot is gegaan: publieke voorzieningen en sociale samenhang. Onder andere via investeringen in deze voorzieningen, via het **Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid** en via gemeenten zorgen we ervoor dat hier werk van gemaakt kan worden.
Volt	Niet genoemd. We helpen mensen doelgericht uit de energiearmoede met een **versnelde wijkaanpak**. Een collectieve wijkaanpak voor slecht geïsoleerde woonwijken is

	de meest kosteneffectieve strategie tegen energiearmoede. Deze aanpak draagt niet alleen bij aan lagere energierekeningen, maar versterkt ook de leefbaarheid, sociale cohesie en gezondheid in kwetsbare buurten. Daarmee zetten we een concrete stap richting een klimaatneutrale samenleving, waar ook toekomstige generaties van kunnen profiteren.
BBB	Niet genoemd.
Partij voor de Dieren	Niet genoemd.
SGP	Niet genoemd.
JA21	Nog niet genoemd, amendement ingediend voor passage over NPLV en regio's.
DENK	Nog niet bekend.
Forum voor Democratie	Niet genoemd.
NSC	Niet genoemd. Structurele investeringen in regio's die al jarenlang te maken hebben met sociale en economische achterstanden.
PVV	Niet genoemd.